

A V I F A U N I S T I S C H E

G E G E V E N S

v a n e n k e l e

G O O I S E H E I D E V E L D E N

VOGELWERKGROEP HET GOOI e.o.

februari 1973

Samenstelling: D.A.Jonkers
J.Klein

Medewerkers: W.E.Cohen
N.J.Dwars
A.G.Heise
mevr.M.W.Heise-Schipper
J.Klein
S.H.Poelstra
D.J.M.Ras en zoon
mevr.H.W.Reddingius-Schreuder
F.G.Rijnja
mej.C.M.Th.I.Rosier
P.E.Schoorl
mevr.M.A.F.H.de Wijs-Tabois
W.J.R.de Wijs

INHOUD

Inleiding	1
Eigendom en beheer	2
Inventarisatiemethode	3
Inventarisatierapporten	
a. Blaricumerheide	4-5
b. Tafelbergheide	6
c. Franse Kampheide	7
d. Bussumerheide	8
e. Westerheide (I)	9
f. Westerheide (II)	10
g. Zuiderheide	11-12
h. Hoorneboegse heide	13-14
Broedvogels vroeger en nu	15
Recreatie-invloeden	15
Recreatie-effecten	16-17
Samenvatting en conclusie	18

I N L E I D I N G

De heidevelden zijn het zorgenkind van de Gooise natuurbeschermers.

Hoewel zij dit reeds sinds jaren door middel van ingezonden brieven, rapporten etc. onder de aandacht hebben gebracht, is er aan de preciaire situatie tot nu toe weinig veranderd.

De incidentele maatregelen, die zijn genomen, zetten geen zoden aan de dijk, omdat men én de kool én de geit wil sparen.

Zo verslechtert van jaar tot jaar de positie van flora en fauna op de heide.

Teneinde met feiten de huidige situatie weer te geven, heeft de Vogelwerkgroep het Gooi e.o. het initiatief genomen enkele heidevelden of delen hiervan in 1972 op het voorkomen van aantallen en soorten broedvogels te inventariseren.

De balans is triest!

Indien wij de voor de heide karakteristieke vogels wensen te behouden, dienen onverwijld ingrijpende maatregelen te worden getroffen.

EIGENDOM EN BEHEER

Alle onderzochte heidevelden vallen onder de bezittingen van de Stichting Het Gooisch Natuurreservaat, die tevens voor het beheer zorg draagt.

Volgens een vast schema wordt de heide periodiek gebrand, wat voor elk deel neerkomt op éénmaal afbranden in de 10 - 15 jaar. Dit geschiedt, indien de weersomstandigheden dit althans toelaten, in het vroege voorjaar vóór het begin van de broedtijd.

De rol, die vroeger de schapen als begrazers van de heide vervulden, werd op deze wijze overgenomen om de verjonging van de heideplanten te waarborgen. Het maaien van de heide is arbeidsintensief en wordt door het reliëf op sommige plaatsen bemoeilijkt.

Indien de omstandigheden hiertoe aanleiding geven, wordt de natuurlijke opslag verwijderd.

De fietspaden zijn in onderhoud bij de Rijwielpadenvereniging Gooi- en Eemland.

Toegangsbepalingen

De toegangsbepalingen verschillen van terrein tot terrein. Het ware te wensen dat voor het gehele reservaat uniforme regels gaan gelden.

De situatie is thans als volgt:

	Bla- ricu- mer- hei- de	Ta- fel- berg- hei- de	Fran- se Kamp- hei- de	Bus- su- mer- hei- de	Wes- ter- hei- de	Zui- der- hei- de	Hoor- neboeg- heide
Wandeling alleen op wegen en paden toegestaan	-	x	x	-	-	-	-
Wandeling vrij over het gehele terrein	x	-	-	x	x	x	x
Honden in de broed- tijd verplicht aan- geliënd	-	x	-	-	x	-	x
Honden het gehele jaar vrij	x	-	x	x	-	x	-
Ruiterpaden	-	x	-	-	-	-	-

x = ja

- = nee

Op de Bussumerheide ligt wel een ruiterspad, waarvan het gebruik echter niet dwingend is voorgeschreven.

Veelal wordt door de ruiters op de Zuiderheide vrijwillig gebruik gemaakt van het tracé boven een gasleiding, die daar vroeger is gelegd.

INVENTARISATIEMETHODE

Om een zo zuiver mogelijk beeld te krijgen van het aantal broedvogels, wat voor ons doel van groot belang is, werd gebruik gemaakt van de methode-Tinbergen.

Dit houdt in dat men van de aanvang van het broedseizoen af tot in juni vrijwel wekelijks vanaf een uur of een halfuur voor zonsopgang, een enkele maal overdag en soms 's avonds inventariseerde.

Voor de Boomleeuwerik, die vroeg in het jaar pleegt te zingen, werden in februari en maart reeds onderzoeken gedaan.

Tijdens elke inventarisatie werden alle vogels, die door middel van zang, vliegen of op een andere manier baltsgedrag vertoonden, nauwkeurig op een speciale kaart genoteerd. Bij elke tocht werd een nieuwe kaart gebruikt. Van elke vogel, die verspreid over het gehele broedseizoen, tenminste driemaal op dezelfde plaats werd vastgesteld, is aangenomen dat hij daar een territorium bezat. Aan de hand hiervan zijn de broedvogellijsten opgemaakt.

INVENTARISATIERAPPORT BLARICUMERHEIDE 1972

Inventarisatie: J.Klein en
S.H.Poelstra

Ligging en terreinbeschrijving

De Blaricumerheide, groot + 53 ha, gelegen in de gemeente Blaricum, begrensd in het westen door de Crailoseweg, in het noorden door de Oude Naarderweg, in het oosten door de Boissevainweg en in het zuiden door de erfafscheidingen van de percelen, gelegen aan de Koning Willem III-laan te Blaricum.

Het terrein bestaat grotendeels uit heide, hier en daar begroeid met dennen en berken en verder de normale heidevegetatie. Aan de zuidgrens vormt een begroeiing met hoofdzakelijk dennenbosjes de overgang naar de grote tuinen van de percelen aan de Koning Willem III-laan. De noordelijke grens, die wordt gevormd door de Oude Naarderweg, bestaat uit een zandweg, aan weerszijden begroeid met eikehakhout. In de noordwesthoek bevindt zich een omheind gedeelte met dennenaanplant, omringd door jonge berken. Midden in het terrein bevindt zich een oude zandafgraving, groot + 8 ha, tot op een diepte van 2 - 10 m onder het maaiveld, langs de randen begroeid met voornamelijk dennen.

Broedvogels

Soort:	Aantal paren:	Soort:	Aantal paren:
Patrijs	1	Tjiftjaf	1
Houtduif	4	Koolmees	5
Ransuil	1	Pimpelmees	2
Groene specht	1	Zwarte mees	2
Grote bonte specht	1	Kuifmees	3
Veldleeuwerik	2	Staartmees	2
Boompieper	7	Vink	1
Heggenus	4	Ringmus	6
Merel	5	Spreeuw	enkele
Gekraagde roodstaart	2	Zwarte kraai	2
Roodborst	1	Ekster	3
Grasmus	2	Vlaamse gaai	4
Fitis	12		

Verdere waarnemingen

Tijdens de inventarisaties werden de navolgende soorten waargenomen, die echter niet tot de broedvogel populatie van het terrein behoren:

Blauwe reiger	Zanglijster
Wilde eend	Koperwiek
Bergeend	Goudhaan
Torenvalk	Vuurgoudhaan
Scholekster	Glanskop
Wulp	Boomkruiper
Grutto	Geelgors
Kokmeeuw	Groenling
Turkse tortel	Sijs 2 exx. op 15 en 17 juni!
Gierzwaluw	Bonte kraai
Boerenzwaluw	Kauw
Winterkoning	

Opmerkingen

- a. Teneinde een zo zuiver mogelijk beeld te verkrijgen van de broedvogelpopulatie in het geïnventariseerde terrein, zijn buiten beschouwing gelaten de vogels, die zich bevonden langs de zuidelijke grens, daar deze hun territorium vermoedelijk in de tuinen hadden; slechts in het geval dat dit niet waarschijnlijk leek, zijn zij in de tellingen opgenomen.
- b. De inventarisaties werden steeds in de zeer vroege uren verricht, omdat reeds van 7 uur af het terrein druk bezocht werd door publiek met soms grote aantallen honden; enkele uren later verschenen steevast groepen ruiters, die zich in de regel niets aantrokken van de bestaande paden, maar het terrein her en der doorkruisten. Zoals reeds bekend was, wordt het terrein doorsneden door een onnoemelijk aantal paadjes, waardoor een zodanige schaalverkleinende werking ontstaat, dat b.v. voor een soort als de Veldleeuwerik vrijwel geen broedgelegenheid meer bestaat.

INVENTARISATIERAPPORT TAFELBERGHEIDE 1972

Inventarisatie: W.E.Cohen;
mevr.H.W.Reddingius-Schreuder en
P.E.Schoorl

Ligging en terreinbeschrijving

Het geïnventariseerde terrein ligt voornamelijk in de gemeente Huizen. Slechts een klein deel behoort tot de gemeente Blaricum.

De telgrenzen werden gevormd door: de bosrand aan de noordkant, het fietspad naar Huizen aan de oostrand, de Oude Naarderweg aan de zuidrand en de Crailoseweg aan de westrand.

De oppervlakte van het onderzochte gebied bedraagt ca 60 ha.

Het heideterrein is vrijwel boomloos en doorsneden door talloze paden; op een enkele plaats staan boomgroepen, die voornamelijk bestaan uit vliegdennen. Doordat de heide vrij regelmatig wordt gebrand, is op sommige plekken veel bochtige smele opgeschoten, die echter na enige tijd weer wordt weggedrukt door de ontkiemende heide.

Broedvogels

Soort:	Aantal	Soort:	Aantal
	paren:		paren:
Patrijs	1	Graspieper	1
Houtduif	3	Merel	2
Grote bonte specht	1	Gekraagde roodstaart	1
Veldleeuwerik	8-10	Fitis	6
Boompieper	8	Ekster	1

Verdere waarnemingen

Behalve de broedvogels werden diverse andere vogelsoorten waargenomen t.w.

Aalscholver	Turkse tortel	Bonte vliegenvanger
Blauwe reiger	Bosuil	Koolmees
Wilde eend	Gierzwaluw	Pimpelmees
Bergeend	Boerenzwaluw	Boomklever
Grauwe gans	Huiszwaluw	Groenling
Buizerd	Witte kwikstaart	Sijs
Boomvalk	Heggenus	Kneu
Torenvalk	Grote lijster	Vink
Patrijs	Kramsvogel	Huismus
Schoulekster	Zanglijster	Ringmus
Wulp	Beflijster	Spreeuw
Grutto	Tapuit	Wielewaal
Kokmeeuw	Roodborst	Zwarte kraai
Houtduif	Grasmus	Kauw
Tortelduif	Goudhaan	

Opmerkingen

Het terrein is vanaf half maart tot eind juni éénmaal per week bezocht. De algemene indruk is dat het gebied door veelvuldig bezoek van recreanten - vooral ruiters en hondenliefhebbers - als broedgebied voor de vogels steeds minder aantrekkelijk wordt.

Interessant is het grote aantal broedende Veldleeuweriken op een vrij klein stukje heide, dat in 1971 werd afgebrand.

INVENTARISATIERAPPORT FRANSE KAMPHEIDE 1972

Inventarisatie: F.G.Rijnja

Ligging en terreinbeschrijving

De Franse Kampheide, die in zijn geheel werd geïnventariseerd, ligt in de gemeente Bussum tussen de Struikheiweg en de Franse Kampweg.

Als heideveld stelt het gebied niet veel voor, omdat in de loop der jaren ontelbare paadjes zijn ontstaan en de heide zelf eveneens sterk werd belopen.

Voor de talrijke kampeerders op het kampeerterrein De Franse Kamp en hun bezoekers is de kortste weg van en naar het station Bussum-Zuid over de heide.

Over het gehele gebied verspreid staan vliegdennenbosjes, die voor het publiek moeilijk toegankelijk zijn.

Er liggen twee dagcampings n.l. De Franse Kamp en De Zandzee.

De beperking van de wandeling tot de paden om het herstel van de heide op gang te laten komen, nu enkele jaren geleden ingevoerd, mag een wijs besluit van de Stichting Het Gooisch Natuurreservaat worden genoemd. De oppervlakte van het terrein is ± 32 ha.

Het gebiedje De Zandzee, achter het zwembad, werd eveneens geïnventariseerd. Het heeft een oppervlakte van ± 4 ha en kan worden omschreven als een soort zandverstuiwing met plasje, omgeven door loofhout.

Broedvogels

Soort:	Aantal paren:	Soort:	Aantal paren:
Wilde eend	1	Fitis	1
Houtduif	5	Tjiftjaf	2
Turkse tortel	1	Goudhaan	1
Boompieper	1	Koolmees	6
Winterkoning	1	Pimpelmees	1
Grote lijster	1	Staartmees	2
Zanglijster	1	Boomkruiper	1
Merel	7	Ekster	1
Gekraagde roodstaart	1	Vlaamse gaai	1
Roodborst	4		

Opmerkingen

Tot 1964 waren de Torenvalk, de Groene specht en de Zwarte kraai broedvogel.

's Winters komen in het gebied Kuifmezen, Zwarte mzen en Glanskopmezen voor, echter nooit meer dan 10 exx.

Het Goudhaantje wordt in de winterperiode ook waargenomen; max. aantal 150 exx.

INVENTARISATIERAPPORT BUSSUMERHEIDE 1972

Inventarisatie: mej.C.M.Th.I.Rosier en
F.G.Rijnja

Ligging en terreinbeschrijving

Voor deze broedvogelinventarisatie werd de Bussumerheide in zijn totaal onderzocht. Dit houdt in dat de telgrens vanaf Bussum langs de voormalige zandafgraving liep tot het Gebed zonder Eind, deze weg volgde tot het ruïnedorp van de Mobiele Colonne en van hieruit doorliep naar de Bussumse bebouwing. De oppervlakte is ca 160 ha.

Het centrale deel van de heide kent een begroeiing van vrijwel alleen maar heide, soms afgewisseld door pollen pijpestrootje. Naar het zuiden toe staat een vrij dichte opslag van vliegden. Deze situatie doet zich ook voor ten noorden van het gasleidingstracé in de richting van het ruïnedorp. Langs het Gebed zonder Eind bevindt zich een loofhoutwal van voornamelijk eiken.

Het gebied ligt binnen de gemeentegrens van Hilversum.

Broedvogels

<u>Soort:</u>	<u>Aantal</u>	<u>Soort:</u>	<u>Aantal</u>
	<u>paren:</u>		<u>paren:</u>
Wilde eend	3	Roodborst	4
Patrijs	3	Fitis	6
Fazant	2	Goudhaan	1
Houtduif	6	Koolmees	7
Turkse tortel	1	Pimpelmees	1
Groene specht	1	Kuifmees	2
Veldleeuwerik	1	Staatmees	1
Boompieper	1	Geelgors	1
Winterkoning	2	Groenling	2
Grote lijster	1	Vink	4
Zanglijster	1	Ringmus	4
Merel	10	Ekster	2
Gekraagde roodstaart	4	Vlaamse gaai	3

Opmerkingen

De heide wordt druk bezocht door inwoners van Bussum, die er hun honden uitlaten. Ruiters komt men nogal eens tegen. Tegen de Bussumse kant zijn stukken heide tengevolge van intensieve betreding weggesleten.

Op een speciaal hiertoe bestemd terrein wordt gevlogen met modelmotorvliegtuigjes, waarvan het lawaai voor stiltezoe-
kenden zeer hinderlijk is. Bovendien slijten plekken heide weg door de regelmatige betreding van steeds dezelfde plaats.

INVENTARISATIERAPPORT WESTERHEIDE (I) 1972

Inventarisatie: mevr. M.A.F.H. de Wijs-Tabois en
W.J.R. de Wijs

Ligging en terreinbeschrijving

Voor deze broedvogelinventarisatie werd een deel van de Westerheide onderzocht, dat omsloten wordt door de Erfgooiersstraat aan de westkant, het Gebed zonder Eind aan de noordkant, het zandpad, dat vanaf Sint Janskerkhof naar het Gebed zonder Eind loopt en ongeveer 500 m ten noordoosten van het vogelrustgebied daarop uitkomt, aan de oostkant en de Larenseweg tot bij de Amsterdamse Waterleiding Maatschappij en van hieraf langs de begrenzing van dit terrein en de speeltuin tot de Erfgooiersstraat aan de zuidkant.

Het terrein ligt in de gemeente Laren en Hilversum en heeft een oppervlakte van ongeveer 220 ha.

Langs de randen is het gebied begroeid; vooral in de zuidwesthoek staan veel vliegdennen. De storende bebouwing van Hilversum wordt afgeschermd door aanplant van loof- en naaldhout; aan de randen langs de Larenseweg en langs het Gebed zonder Eind staat eikehakhout.

Rond de Aardjesberg, waar vroeger een schaapskooi stond, is een vogelreservaat gecreëerd, dat is afgesloten voor het publiek.

Op de rest van het heideterrein, dat doorsneden is met talloze paadjes, staan verspreid vliegdennen en berken.

Broedvogels

Soort:	Aantal paren:	Soort:	Aantal paren:
Patrijs	3	Zwartkop	1
Fazant	5	Tuinfluitier	4
Wulp	1	Grasmus	2
Houtduif	5	Fitis	35
Turkse tortel	2	Koolmees	5
Ransuil	2	Pimpelmees	3
Groene specht	2	Zwarte mees	1
Grote bonte specht	1	Kuifmees	4
Veldleeuwerik	5	Geelgors	3
Boompieper	10	Groenling	2
Winterkoning	3	Vink	2
Heggenus	5	Zwarte kraai	3
Merel	12	Ekster	10
Gekraagde roodstaart	4	Vlaamse gaai	8
Roodborst	5		

Verdere waarnemingen

Kraanvogel Tapuit Vuurgoudhaan
Graspieper Braamsluiper

Opmerkingen

Het plantendek heeft te lijden van het klakkeloos paardrijden, dat hier nog steeds plaats vindt. Op diverse plaatsen beginnen langs de randen van de paden planten te groeien, die niet op de heidevelden thuis horen. Ondanks het verbod om tijdens de broedtijd honden onaangelijnd te laten lopen, geschiedde dit regelmatig. Paardrijden dient te worden gereguleerd.

INVENTARISATIERAPPORT WESTERHEIDE (II) 1972

Inventarisatie: mej.C.M.Th.I.Rosier

Ligging en terreinbeschrijving

Voor de inventarisatie van dit gebied werd dat deel van de Westerheide onderzocht, dat aansluit op het eerder beschreven deel Westerheide (I). De telgrenzen werden gevormd door de Westerheideweg vanaf Sint Janskerkhof tot de Watertoren van Laren, het fietspad van voornoemde weg tot het Gebed zonder Eind, deze weg tot het zandpad + 500 m ten noordoosten van de vogelrustplaats en van hieruit genoemd pad tot het restaurant Le Postillon de la Provence. Het terrein ligt in de gemeenten Laren en Hilversum. De oppervlakte bedraagt ca 80 ha.

Een zeer groot deel van het terrein is in gebruik voor militaire oefeningen, waarvan de intensiteit zeer hoog ligt. In verband hiermede vindt recreatie hier vrijwel uitsluitend plaats tijdens de weekeinden. Merkwaardigerwijs komen juist hier de Korhoenders voor en schijnen er zelfs te broeden. Het zuidwestelijke deel is voornamelijk begroeid met heide, waarop enkele vliegdennenbosjes voorkomen. Een hakhoutwal bevindt zich langs het Gebed zonder Eind. De rest - in hoofdzaak gevormd door het militair oefenterrein - bezit enkele plekken met heide en opslag van berk, heeft hier en daar nog plaatsen met hoge heide, doch is voor het overgrote deel begroeid met vliegdennen zonder enige begroeiing op de ondergrond.

Overal bevinden zich zandige plekken, die zijn ontstaan door rijdende militaire voertuigen, het graven van schuttersputjes etc.

Broedvogels

Soort:	Aantal paren:	Soort:	Aantal paren:
Groene specht	1	Pitis	1
Veldlecuwerik	1	Koolmees	4
Heggenus	1	Pimpelmees	1
Merel	3	Kuifmees	2
Gekraagde roodstaart	3	Ekster	2
Roodborst	1	Vlaamse gaai	2

Verdere waarnemingen

Blauwe reiger	Wulp	Graasmus
Wilde eend	Houtduif	Goudhaan
Buizerd	Gierzwaluw	Vink
Torenavalk	Grote bonte specht	Keep
Korhoen max.7 exx.	Kuifleeuwerik	Huisemus
Patrijs	Boerenzwaluw	Ringmus
Fazant	Boompieper	Spreeuw
Kievit	Graspieper	Zwarte kraai

Opmerkingen

Naar het voorkomen van KORHOENDERS werd geen onderzoek gedaan; slechts waargenomen aantallen werden genoteerd. Bij een eventueel wegvallen van de militaire bestemming verdient het aanbeveling om het gebied af te sluiten in het belang van de Korhoenders.

INVENTARISATIERAPPORT ZUIDERHEIDE 1972

Inventarisatie: N.J.Dwars

Ligging en terreinbeschrijving

Van de Zuiderheide, voor een klein deel gelegen in de gemeente Hilversum en voor het overige deel in de gemeente Laren, werd een oppervlakte van ongeveer 100 ha geïnventariseerd.

De begrenzing werd gevormd door de bebouwing van Hilversum in het westen, de Larenseweg in het noorden, de Oude Postweg in het oosten en de Eemnesserweg in het zuiden.

Een deel van het terrein ter grootte van ca 11 ha is eigendom van de Utrechtse Waterleiding Maatschappij. Het heeft een begroeiing van dennen.

Voorts ligt er in de oostrand van het geïnventariseerde terrein een voormalige zandafgraving, de z.g.n. zanderij van Koppel. De afgeschuinde taluds hiervan zijn beplant met dennen.

Ten behoeve van de Oeverzwaluwen, die er broedden toen de zanderij nog in bedrijf was, heeft de Stichting een speciale wand afgegraven. Aan de voet van de helling bij deze wand ligt een bijenschans.

Het noordelijke deel van het gebied heeft een dominerende opslag van vliegdennen, afgewisseld door eikehakhout, larksaanplant, vogelkers, berk en krenteboompje. Op enkele plaatsen staan dichte bremstruwelen.

Tussen Sint Janskerkhof en de Utrechtse Waterleiding Maatschappij ligt een heideveldje met een open karakter; hierop staat voornamelijk berk, vliegdennen en vogelkers.

Broedvogels

Soort:	Aantal paren:	Soort:	Aantal paren:
Fazant aanwezig --niet bekend		Zwarte roodstaart	1
Kievit	2	Roodborst	2
Houtduif	3	Zwartkop	1
Portelduif	3	Tuinfluitier	2
Groene specht	1	Fitis	6
Grote bonte specht	1	Goudhaan	2
Veldleeuwerik	2	Koolmees	5
Boompieper	2	Pimpelmees	1
Winterkoning	3	Zwarte mees	2
Hoggenus	4	Boomklever	1
Grote lijster	2	Geelgors	1
Zanglijster	4	Vink	1
Merel	7	Spreeuw	5-8
Gekraagde roodstaart	1	Vlaamse gaai	2

Verdere waarnemingen

Gedurende de terreinbezoeken werd een aantal vogelsoorten waargenomen, die niet als broedvogels werden vastgesteld. Dit waren:

Blauwe reiger	Graspieper	Groenling
Rode wouw	Witte kwikstaart	Putter
Torenvalk	Kramsvogel	Kneu
Wulp	Koperwiek	Ringmus
Kokmeeuw	Tapuit	Zwarte kraai
Turkse tortel	Matkopmees	Bonte kraai
Koekoek	Staartmees	Ekster

Opmerkingen

In tegenstelling tot hetgeen op de topografische en andere kaarten wordt aangegeven is het aantal paden zeer groot.

De meeste wandelaars blijven wel op de paden; de honden echter jagen en rennen overal doorheen, waardoor het aantal bodembroeders zeer laag is.

Ruiters worden in dit deel van de heide vrijwel nooit gezien.

Een vermindering van het aantal paden is zeer noodzakelijk.

INVENTARISATIERAPPORT HOORNEBOEGSE HEIDE 1972

Inventarisatie: A.G.Heise;
mevr.M.W.Heise-Schipper;
D.J.M.Ras en zoon

Ligging en terreinbeschrijving

De Hoorneboegse heide ligt in haar geheel in de gemeente Hilversum.

Geinventariseerd werd het gebied, dat aan de noordkant wordt begrensd door de Zuiderheideweg, aan de oostkant door de bosrand doorlopend tot aan het gebouwtje aan het Tienhovens kanaal, aan de zuidkant wederom de bosrand tot aan het punt waar deze de Bosdrift bereikt, van hieruit werd het pad langs Zonnestraal tot de jonge aanplant gevolgd om vervolgens weer op de Bosdrift uit te komen.

Het geinventariseerde terrein is ca 133 ha groot.

Ten zuiden van de lijn Hoorneboegselaan-Bosdrift staan voornamelijk oudere grove dennen, waaronder al naar gelang de dichtheid van het bomenbestand nog heide groeit. Een oppervlakte van ca 12 ha wordt ingenomen door het conferentieoord De Hoorneboeg, dat alleen voor eigen bezoekers toegankelijk is. Hier staan enkele gebouwen temidden van voornamelijk beuken, terwijl rondom de bijbehorende moestuin een weelderige begroeiing aanwezig is.

Ten noorden van de Hoorneboegselaan ligt het eigenlijke heideveld, aan de randen afgeschermd door vliegdennen en eikehakhout. Aan de oostrand bevindt zich nog een stuifzand, dat bij de inventarisatie werd betrokken.

Evenals de andere heidevelden in het Gooi is ook dit terrein doorsneden met tal van paden.

Broedvogels

Soort:	Aantal paren:	Soort:	Aantal paren:
Bergeend	2	Fitis	16
Fazant	2	Tjiftjaf	3
Houtduif	12	Koolmees	25
Ransuil	1	Pimpelmees	4
Groene specht	3	Zwarte mees	2
Grote bonte specht	4	Kuifmees	2
Veldleeuwerik	3	Staartmees	1
Boompieper	2	Boomkruiper	2
Winterkoning	1	Vink	6
Heggenus	2	Ringmus	4
Zanglijster	2	Spreeuw	6
Merel	9	Wielewaal	1
Gekraagde roodstaart	9	Zwarte kraai	4
Roodborst	5	Vlaamse gaai	6
Tuinfluiters	2		

Verdere waarnemingen

Waarnemingen van niet-broedvogels:

Scholekster	Zwarte specht	Ekster
Turkse tortel	Bosuil	

Opmerkingen

De broedvogels waren in soort en aantal het hoogst vertegenwoordigd op het terrein van het conferentieoord De Hoorneboeg.

Met de broedvogels op de open heide was het miserabel gesteld. In het terrein tussen de Bosdrift en de zandverstuiving werden slechts 3 ! broedparen vastgesteld van de Veldleeuwerik.

Als geheel is het gebied een uitloopterrein voor de bewoners van Hilversum-Zuid en wordt als zodanig zeer frequent bezocht. De sporen van dit bezoek zijn overal te vinden; er vindt een voortschrijdende erosie plaats.

BROEDVOGELS VROEGER EN NU

Gegevens uit vroeger jaren zijn zeldzaam; soms duiken in beschrijvingen enige waarnemingen op, die, als het broedvogels betreft, kwalitatief worden vermeld.

Toch is het ons gelukt te reconstrueren welke vogels vroeger op de Gooise heidevelden hebben gebroed.

Uit 1957 stamt een lijst, waarin de vogels van bos, heide en Wasmeren staan vermeld. Beperken wij ons tot de typische heidevogels, dan broedden er in die tijd op de heidevelden: Korhoen, Patrijs, Wulp, Veldleeuwerik, Boomleeuwerik, Tapuit, Roodborsttapuit, Paap, Boompieper en Graspieper.

In 1972 worden in geen enkel inventarisatierapport meer vermeld: Boomleeuwerik, Tapuit, Roodborsttapuit en Paap. Binnen 15 jaar heeft dus bijna een halvering van het aantal soorten plaats gevonden!

Behalve het soortenaantal vertonen ook de aantallen broedvogels een significante achteruitgang. Van 1934 tot 1936 werden op de heidevelden 120 - 140 Korhoenders gesignaleerd. Een telling van 1970 leverde 23 exemplaren op. Het voorkomen van de soort beperkt zich nu tot de Wester- en de Bussumerheide. Het zou niet van realiteit getuigen om alleen de recreatie verantwoordelijk te stellen voor deze teruggang. Diverse andere factoren doen hun invloed gelden.

Van de Wulp broedden in 1948 6 paar op de Westerheide; de laatste jaren schommelt het aantal tussen 1 en 2 paar.

Met de kleinere vogelsoorten, waarvan over de laatste jaren kwantitatieve gegevens bekend zijn, is het al niet veel beter gesteld. Als voorbeeld diene de Hoorneboegse heide, waar zowel in 1970 als in 1972 het gehele gebied werd geïnventariseerd. De Veldleeuwerik broedde er in eerstgenoemd jaar met 19 paar; hiervan waren in 1972 nog 3 ! paar aanwezig. De Boompieper liep terug van 26 paar naar 2 ! paar.

RECREATIE-INVLOEDEN

Vier groepen recreanten zijn verreweg in de meerderheid op de Gooise heidevelden n.l. ruiters, fietsers, wandelaars met en wandelaars zonder hond.

Ten onrechte meent men wel dat de recreatieve druk in de weekeinden verantwoordelijk is voor de huidige situatie.

Deze stelling is o.i. daarom onjuist, omdat, hoewel de drukte in de weekeinden massaal mag zijn, zij zich toch vaak beperkt tot de dagcampings. Uit onze waarnemingen blijkt dat er tijdens werkdagen intensiever gebruik wordt gemaakt van de heidevelden dan in het weekend. Wij wijzen er wellicht ten overvloede nogmaals op dat de druk van binnenuit komt en niet van buitenaf. De bewoners van het Gooi zijn zelf verantwoordelijk!

Met een voorbeeld willen wij dit nader toelichten. Dagelijks laten de bewoners van de gemeenten, die de heidevelden omringen, hun honden uit. Afhankelijk van aard en gehoorzaamheid jaagt de ene hond en laat de andere dat. Het kwaad van jagende honden behoeft niet nader te worden aangetoond.

Maar ook in het andere geval treedt verstoring op. Degene, die de hond uitlaat, heeft de gewoonte een bepaalde route te lopen. Een enkele maal wordt hiervan afgeweken om de heide te doorkruisen, vaak om vlugger thuis te zijn, soms om de sleur eens te breken. Men aanvaardt dit als aangenaam en doet het vaker en voordat iemand het in de gaten heeft, is er weer een nieuw paadje ontstaan, dat door intensief gebruik uitslijt en breder wordt. Deze vorm van erosie deelt tegelijkertijd het heideveld in kleinere stukken op en veroorzaakt territorium- en biotoopverkleining voor de fauna.

Andere voorbeelden zijn te vinden in het Advies van de contactraad voor natuurbescherming het Gooi inzake het beheer in de Gooise natuurgebieden - uitgebracht in 1972 - mede samengesteld door de Vogelwerkgroep het Gooi e.o. Het is bovendien niet onmogelijk dat langs de randen de voortdurende bemesting door hondenuitwerpselen invloed op de vegetatie uitoefent.

RECREATIE-EFFECTEN

Dat wij niet alleen staan in onze mening dat recreatie effecten heeft op natuurterreinen - in ons geval de heidevelden - blijkt uit een artikel uit het blad "Natuur en Landschap" (1972, nr. 2). De auteur, ir. S. van der Werf, behandelt hierin de gezamenlijke gevolgen van alle recreatievormen in natuurterreinen, waarbij hij in voorkomende gevallen de afzonderlijke vormen vermeldt.

Het is hier niet de plaats om dit artikel uitputtend te behandelen. Geïnteresseerden verwijzen wij graag naar de Stichting Natuur en Milieu, Herengracht 540, Amsterdam, waar men het betreffende nummer of wellicht een overdruk van dit artikel (Effecten van recreatie op de vegetatie in natuurterreinen) kan aanvragen.

Wel willen wij de samenvatting ervan in dit rapport overnemen. Deze luidt als volgt:

1. Door aanleg of "wilde" vorming van wegen en paden gaat een zeker percentage natuur rechtstreeks verloren.
2. Vanuit ieder ontsluitingselement ontstaat een gradiëntvormige beïnvloeding van wisselende breedte en intensiteit.
3. Bodemchemisch en deels bodemfysisch nemen de verschillen af, waarbij een tendens naar middenwaarden blijkt. Fijnere geomorfologische structuren vervagen.
4. Bij zwakke betreding in daardoor lager geworden vegetatie en eventueel iets verrijkte grond kunnen zich onder gunstige omstandigheden minder algemene tot zeldzame soorten vestigen of uitbreiden. Bij toenemende betreding kunnen deze elementen zich meestal niet handhaven.
5. Plantesoorten nemen bij toenemende betreding meestal af naar kwantiteit en nog vaker naar kwaliteit; specifieke soorten maken veelal plaats voor triviale.
6. De hoogte van de vegetatie neemt sterk af, de bruikbaarheid voor (stationaire) recreatie daarmee

toe. Hierdoor versterkt het proces zichzelf min of meer.

7. De bloei neemt af naar frequentie, bloemgrootte en verscheidenheid in kleur en vorm. De reproductiemogelijkheid neemt daarmee tevens af.
8. De verscheidenheid in levensvormen, groeivormen, bladgrootte e.d. neemt sterk af.
9. De verscheidenheid in flora en vegetatie neemt niet alleen binnen afzonderlijke terreinen af, maar ook de verschillen tussen ver uiteen liggende terreinen worden veel kleiner. Dit leidt tot nivellering op landelijk niveau.
10. Aan specifieke recreatieterreinen blijkt grote behoefte te bestaan. Naar aard en ontwikkeling is dit "gebruiksgroen" geen natuurterrein, maar een vorm van cultuurland, eventueel met natuurelementen. De situering op weinig waardevolle land- en bosbouwgronden voorkomt afname van natuurterrein naar omvang en kwaliteit en vormt daardoor een positieve bijdrage aan een goed milieubeheer.

Hoewel deze constatering speciaal betrekking hebben op de gevolgen voor de vegetatie, sluit dit niet uit dat zij niet minstens zo belangrijk zouden zijn voor de ornithologische situatie.

Met name de punten 1 en 4 zijn important, daar zij de grootte van de territoria en voedsel- en dekkingsmogelijkheden bepalen.

SAMENVATTING EN CONCLUSIE

In 1972 werden de Gooise heidevelden op aantallen en soorten broedvogels geïnventariseerd.

Op de heidevelden blijkt vrijwel geen vogel in redelijke aantallen te broeden, de Veldleeuwerik misschien uitgezonderd.

Een vergelijking met de situatie in 1970 geeft reeds een schrikbarende achteruitgang te zien.

Diverse vogelsoorten zijn in de loop der jaren verdwenen; andere staan op het punt dit te doen.

Voornameijk de bewoners van het Gooi zijn hiervoor verantwoordelijk.

Vergeleken met 15 jaar geleden is het aantal paden onrustbarend toegenomen en schrijdt de erosie zienderogen voort.

De heideplanten verkeren over het algemeen in een goede conditie; de levensomstandigheden voor de overige flora en de fauna zijn miserabel te noemen.

Voor suggesties om uit deze situatie te geraken verwijzen wij naar het reeds eerder vermelde Advies inzake het beheer van de Gooise natuurgebieden.

Duidelijk is dat alle vormen van recreatie, die een nadelige invloed hebben op de flora en de fauna, een goede begeleiding eisen en dat deze mee kan brengen hier en daar een stap terug te zetten.
